

Mgr. Alžběta Nováková, Vnímání holocaustu z hlediska judaismu

Posudek doktorské disertační práce

A přesto vše jsme nezapomněli Tvé jméno. Nezapomeň, prosíme, ani Ty nás! (Tachanun)

Ach, odvrát se již od svého hněvu a smiluj se nad lidem, který jsi vyvolil! (Tachanun)

B-že trpělivý a plný milosrdenství, učíš s námi dle svého milosrdenství, a kvůli svému jménu nás zachraň! Vyslyš naši modlitbu, králi náš a vysvobod' nás z rukou našich nepřátel! (Tachanun)

Naše oči budou zřít Tvůj návrat na Sion v milosrdenství... (Modlitba Šmone esre)

Citáty, které si autor tohoto posudku dovolil uvést na začátku svého vyjádření, jsou výběrem z napsů, které se zachovaly v unikátním prostoru bývalé židovské modlitebny, kterou v prostoru bývalého skladiště a po určitý čas také kozího chlívků v jednom z terezínských dvorků zřídili vězni terezínského ghetta, kteří byli ubytováni v přilehlém domě. Tento prostor, který byl zpřístupněn veřejnosti teprve před nedávnem, je skutečně unikátní a vnímaví návštěvníci si velmi často kladou otázky, které jsou tématem posuzované práce. Opakovaně jej navštívil i profesor Jehuda Bauer, autor práce *Úvahy o holocaustu*, kterou autorka v textu přiměřeným způsobem reflektuje. Bauer, mimochodem rodák z Prahy, v Terezíně několikrát přednášel a často v diskusi odpovídal na otázky týkající se role judaismu v životě vězňů ghetta, ale i jeho poválečné reflexe holocaustu. Chtěl jsem tímto úvodem zdůraznit, že se jedná o téma velice živé, které se netýká pouze přeživších a jejich rodin či známých, ale problém mnohem obecnější. Považuji proto za velmi potřebné, že se autorka rozhodla zpracovat toto náročné téma.

Tématem práce je vývoj teologie po holocaustu a zachycení vlivu holocaustu na teologii judaismu. Domnívám se, že autorka zdařile rozpracovala teze, které si vytkla za úkol v úvodu práce. Zachycuje snahy o pochopení holocaustu a to, jak představitelé jednotlivých judaistických směrů vnímali úlohu B-ha v největší katastrofě v dějinách lidstva. Za zmínku stojí i potřebné vysvětlení samotného pojmu holocaust, který je pojmem velmi nepřesným, leč obecně přijímaným a proto je s ním třeba pracovat.

Svou práci rozdělila autorka do dvou částí. První z nich, kterou považuji za klíčovou, věnovala možným teologickým modelům holocaustu. Tyto modely vycházejí jak z Bible, tak z úvah, jež byly důsledkem vlivu samotného holocaustu na vývoj judaismu. Autorka vymezuje celkem čtyři takové modely, které přímo z bible nevycházejí. Zdůrazňuje také význam pojmu „možné“, aby podtrhla nemožnost konečného lidského soudu nad tím, co bylo vlastní příčinou holocaustu. Podrobně se zabývá jednotlivými modely a jejich odrazem v různých směrech judaismu. Ty modely, které vycházejí z bible, se snaží konfrontovat se stanovisky předních teologů judaismu. Výrazným nástrojem hodnocení těchto modelů jsou pro ni rovněž komentáře vrchního pražského a zemského rabína Karola Efraima Sidona. O ambiciózním přístupu autorky k tématu svědčí i skutečnost, že zatímco dosavadní literatura rozlišovala celkem osm teologických modelů, předkládaná práce jich rozeznává plných čtrnáct. To dokládá úsilí autorky o co nejpřesnější vymezení a rozlišení různých rozdílů v přístupech teologů, především těch, které označuje za teology poholocaustové. Lze

předpokládat, že vymezení některých modelů se u odborné veřejnosti nesetká s jednoznačným přijetím, ale takové podněty pro vědeckou diskusi lze jen uvítat.

Velmi záslužnou je i druhá část práce, věnovaná osobnostem celkem deseti nejvýznamnějších poholocaustových teologů, jejich koncepcí a názorů a přiblížení příslušné literatury. Autorka připomíná, že rozvoj diskusí o reakci judaismu na holocaust počíná až od šedesátých let a je nepochybně spojen s oživením zájmu o tuto problematiku ve spojitosti s procesem, který s Adolfem Eichmannem probíhal v Jeruzalémě. Jako průkopníky a zároveň nejvýznamnější představitele teologie holocaustu představuje Eliezera Berkovitse, Emila Fackenheim a Richarda Lowella Rubensteina. Další teologové judaismu, kteří jsou součástí autorčina výběru, dle jejího hodnocení na dílo jmenovaných zakladatelů této disciplíny judaismu navazovali, inspirovali se jimi, nebo se vůči nim kriticky vymezovali. V této souvislosti se domnívám, že by bylo účelné již v členění práce zvýraznit rozdíl ve významu jednotlivých autorů.

Práce je shrnutím poznatků dosavadního bádání o vnímání holocaustu z hlediska judaismu a zachycuje i nové poznatky o rozvoji teologického myšlení judaismu na počátku jednadvacátého století.

Autorka prokázala schopnost vědecké práce, využila dostupné literatury k tématu, přičemž se jednalo převážně o literaturu v jazyce anglickém. Hodnotí věcným způsobem poznatky jednotlivých autorů a doplňuje je svými vlastními závěry. Práce je koncipována v logické návaznosti, která umožňuje vyvozovat konkrétní závěry. Terminologie použitá v textu svědčí dokazuje autorčinu odbornou kvalifikaci a totéž platí o rozsáhlém a přesném poznámkovém aparátu. V práci uvedené odkazy zároveň potvrzují velký rozsah prostudované literatury. Citace jsou uváděny s mírou a pouze v těch částech, kde je citované myšlenky skutečně nezbytné uvést. Drobné překlepy a chyby představují v této práci skutečně jen marginální problém (ss. 38,57,63,110).

Posuzovanou práci hodnotím jako výbornou a doporučuji ji k obhajobě.

Terezín, 10. 8. 2010

doc. PhDr. Vojtěch Blodig, CSc.